

Vabadussõja Tähistel.

HIND 5 SENTI.

Väljaandja: VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE KOMITEE.

Vastutav- ja tegevtoimetaja: Kolonelleitnant O. KURVITS.

Toimetuse aadress: Tallinn, Pagari t. 1; telef. kaitsväe 195.

Nr. 2 (11)

Tallinnas, 3. aprillil.

1935.

Vabadussõja üldmonument —

rahva ühistöö saavutus ja rahvariiklikkude paleuste sümbol.

H. KUKKE.

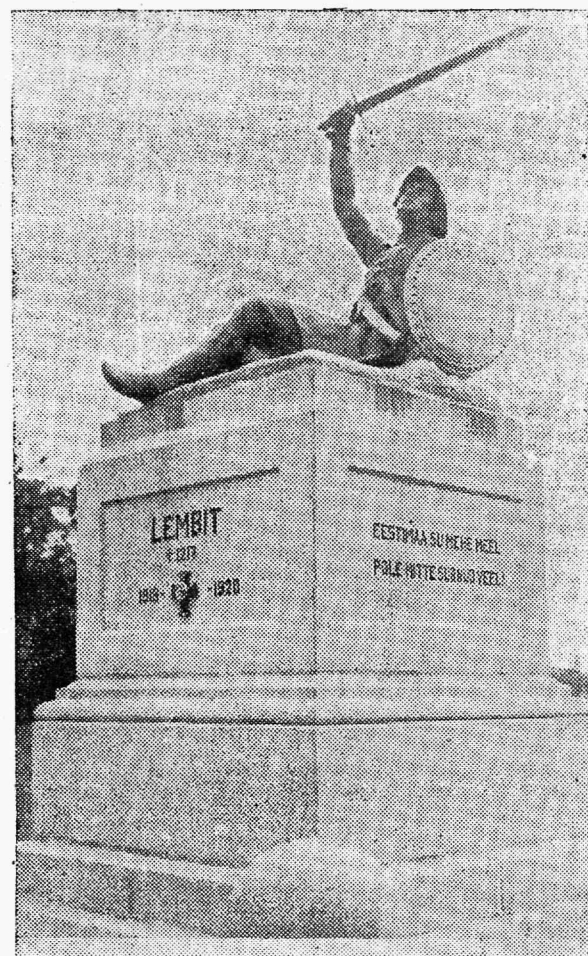
Vabadus on rahva vaimlise ja majandusliku elu arengu ning rahvusliku iseolemise alus. Riiklik iseseisvus tagab rahvale maksimum võimalusi oma vaimjoudude rakendamiseks kultuurväärtuste loomisel ja ülesannete täitmisel rahvaste peres ning võimete kasutamiseks ülesehitavas töös majandusealal. Vabadus ja riiklik iseseisvus ühendab ja seob kõiki rahva poegi ja tütreid ühiseluliste paleustega õiguse põhimõtteil ja õigluse vaimus.

Eesti rahva vabaduse ja riikliku iseseisvuse saavutamise on olnud Eesti rahva ühine ülesanne ja töö. Vabadusvõitlus oli rahva vaimliste jõudude puhang ja majanduslikkude võimete katsumine, kus rahva pojad ja tütreid rakendasid end täielikult rahva hüvede ja kalli kodumaa ilusama tuleviku teenistusse. Suurima töö tegid need rahva vaprad ja ennatsalgavad pojad, kes pidasid raskemat võitlust ja kellest paljud jätsid oma elu rahva ja isamaa eest. Vabaduse ja riikliku iseseisvuse saavutamise alal on aga töötanud ka meie rahva eelmised põlved, vabadusevõitluse ajal kõik need rahva pojad ja tütreid, kes juhitud rahvariiklikkudest paleustest toimisid oma rahva ja riigi huvides. Vaba-

duse ja riikliku iseseisvuse saavutamisele on kaasa aidanud ka need rahva pojad ja tütreid, kes on kandnud kodumaa vabastamise mõtteid ja tundeid oma hinges, kuna need kodanikud, kes on täitnud pärast iseseisvuse saavutamist ausalt oma ülesandeid rahvariiklikkude paleuste alusel, on kindlustanud riiklikku iseseisvust ja rahvuslikku iseolemist. Seega eelmised põlved, Vabadussõja kangelased ja olev põlv on olnud tegev riikliku iseseisvuse saavutamise ja riigi ülesehitamise pühas töös.

Sel asjaolul olgu ka Vabadussõja üldmonumendi püstitamine kogu rahva ühine rahvuslik ülesanne ja püha kohustus. See mälestusmärk kujunegu rahva ühendavaks jõuallikaks, suurte saavutuste tunnistuseks ja rahvariiklikkude paleuste sümboliks. Selle mälestusemärgi püstitamine äratagu meie rahva eelmiste põlvede elutööd, kindlustagu ühemeelsust ja ühiseid rahvusliku elu sihte olevas põlves ning näidaku elu õiget teed.

Neil põhimõtteil ühineme kõik Vabadussõja üldmonumendi püstitamise töös!

Mälestussammas Eesti vabadusvõitluses langenuile Suure-Jaanis.

Mälestusmärkide asukohtadest.

Üle meie kodumaa pinna on kerkinud pärast Vabadussõda väga nägusaid mälestusmärke nii Vabadussõjas langenud oma valla, kihelkonna kui ka maakonna kangelaste austamiseks ja ka Vabadussõja lahingväljade jäädvustamiseks. Sõjaaegsete väeosade seltsid, ühingud ja kohalikud organisatsioonid, aktiivsemate seltskonnategelaste osavõtul, on eneste lähemaks tööülesandeks seadnud vabadussõja-aegsete lahingväljade jäädvustamise küsimuse.

Käesoleva aasta Võidupühaks püstitatakse mälestusmärk Kose valla langenute austamiseks ja 1. jalaväerügemendi vabadussõja-aegse lahingvälja jäädvustamiseks. Sel aastal kavatakse ka Sakala Partisanide Ühing püstitada mälestusmärgi Pangeviitsa rajooni, Sakala partisanidele.

Lahingväljade jäädvustamisel on aluseks võetud maa-alad, mis tähistavad väeosa kuulsusrikkamaid võitlusi Vabadussõjas, s. o. kohad, kus väeosa lühema või pikema aja jooksul, kas püsisid paigal ja kangelaslikult kaitses temale määratud riba löi tagasi kõik vaenlase verised rünnakud või jälle ennatsalgava visadusega ning tublidusega purustas vaenlase vastu-panu.

Mälestusmärkide asukohtade valiku asjus on viimasel ajal ajakirjanduses võetud sõna ja leitud, et üks

chik teine koht ei oleval sobiv mälestusmärgi püstitamiseks nii mitmesugustel põhjustel.

Nii avaldab A. L. „Päevalehes“ nr. 73, 14. märtsil k.a. artiklis: „Kriüša lahingute mälestussammas punavägede positsioonil“, järgmisi mõtteid: ei saavat pooldada Kose valla poolt 1. jalaväerügemendi lahingvälja jäädvustamiseks ja Kose valla langenute austamiseks püstitatava ausamba kavatsatud asukohta, kuna mälestussammas jääb punavägede positsioonile. Ausamba asukohaks on määratud Narva jõe paremal kaldal, Kose vallamaja ja Kriüša (Krivasoo) küla koolimaja vahel. Kuna aga Vabadussõja ajal Eesti vägede positsioon oli Narva jõe vasakul kaldal ja punaväed asusid üle jõe Kriüša küla juonel, seepärast ei saavat pooldada Vabadussõja tähtsamate paikade jäädvustamise huvides sarnast valikut.

Kohapeal väga autoriteetselt iskult saadud andmeil selgub aga, et Kose valla volikogu poolt mälestussamba püstitamiseks valitud komitee on koos 1. jalaväerügemendi juhatusel põhjalikult kaalunud mälestussamba asukohta küsimust ja jõudnud ühisele otsusele ausamba püstitamise asukohta valikus Narva jõe paremale kaldale, Kose vallamaja ja Kriüša koolimaja vahel. Siin ei ole arvestatud kellegi isikliku huviga ega mõõdupuiks võetud ausamba asukohta kaugust koolimajast ega vallamajast.

A. L. soovib „Päevalehes“ mälestussamba asukohtaks metsaserva Narva jõe vasakul kaldal, ajaloo faktidest kinnipidamise motiividel. Kuna aga nimetatud maa-alal ei ole ühtki asulat ega juurdepääsuteed, siis on täiesti mõistetav, miks rügement ja Komitee valisid eelpoolnimetatud asukohta Narva jõe paremal kaldal. Ei ole ju mingisugust mõtet paigutada ausammas, kui võidu sümboli, kusagile metsatukka, kus pole ühtegi asulat ega teed ning kus ta peaks püsima mahajäetuna, ainult seepärast, et k r a m p l i k u l t k i n n i h o i t i k o h a s t m a a s t i k u l. Käesoleval juhul pole ju häbiasi, et ausammas püstitatakse kohale, kus Vabadussõjas olid vaenlase positsioonid. Seda enam meie rõhutame alla oma meeste kangelaslikku võiduvaimu ja tublidust ning näitame, et suutsime vallutada vaenlaselt tema positsioonid ja oleme praegu nende peremehed. Siin täidab mälestusmärk täielikult temale pandud ajaloolise ülesande — tähistab selles rajoonis 1. jalaväerügemendi vihasemaid, ühtlasi võidukaid heitlusi Vabadussõjas, mõjudes kasvatuslikult positiivselt meie kasvavale noorsoole ning olles ühtlasi iluks ja uhkuseks ümbruskonnale.

Vägagi soovivat oleks mälestusmärgi püstitamisel endistele lahingväljadele selle asukoht valida keset kõige tähtsamat positsiooni, kuid igakord sellest kinni pidada ja ainult seepärast, et vaid sel teel tähistame (Järg. 2. lk.)

OSCAR STUDE

Asutatud 1882.

Ekspeditsioon — inkasso — kinnitamine — laevaagendid

Oma puksiirid ja laod raudtee ühendusega.

Peakontor: Tallinnas, S. Brokusmägi 14, postkast 63.

Osakonnad: Pärnus, Pühavaimu 8. Tartus, Ülikooli 44. Valgas, Maleva 2. Viljandis, Lossi 8.

Telegrammide aadress: „STUDEOS“.

AUTOKOOL

TALLINN LAI T. 1. TEL. 437-15

Õheline ettevalmistus I ja II liigi sõiduloa saamiseks. Teooria, praktika, sõiduõpetus. Järeleaitamine eksamitele minekuks. Eksamid sõiduloa saamiseks on kooli juures. Tasuta õpperaamatud. Osavõtjatele maalt priikorter.

Hariliku kursuse algus on esmasp. 29. aprillil kell 7 õhtul. Uue kiirkursuse algus on esmaspäeval, 5. mail kell 10 hommikul. Selle kiirkursuse õpilastel on võimaldatud

tasuta osavõtt NMKÜ mootorratta kursusest ja NMKÜ motoristide kursusest, mille eest tuleb ainult tasuda praktiliste tööde laboratooriumi maksu.

Leitnant Reinhold Sabolotny.

Reinhold Sabolotny sündis 25. oktoobril 1895. aastal fisaku vallas, Virumaal. Üldhariduse sai ta prints Oldenburgi nimelises gümnaasiumis Peterburis, mille lõpetas 1915. aasta kevadel. Selle järele astus ta Peterburis Konstantini suurtükiväe-kooli, mille lühendatud, sõjaaegse kursuse lõpetas sama aasta lõpul lipnikuna. Määratud rindele, suurtükiväkke, võttis ta osa võitlustest sakslaste ja austerlaste vastu, saades üks kord raskest haavata, kord põrutada ja kaks korda gaasidega mürgitada.

Pärast enamlaste võimulepääsu 1917. a. sügisel, lahkus Sabolotny leitnandi aukraadis vene väest. Saksa okupatsiooni ajal, 1918. aasta kevadel, õnnestus tal pääseda salaja üle piiri Eestisse. Siin võttis ta Saksa okupatsiooni lõppedes, agaralt osa kaitseliidu organiseerimisest. Vähe hiljem, kui mobilisatsioon välja kuulutati, oli leitnant Sabolotny üks esimesi, kes tõttas toetama ja kaitsma noore vabariigi ülesehitamist oma Maailmasõjas omandatud oskuse ja vilumusega.

Kui Tallinnas asuti formeerima meie esimest soomusrongi, oli eriti raske leida suurtükiväe ohvitseri. Neid oli üldiselt vähe, mille tõttu valik väike. Leitn. Sabolotny avaldas ise soovi, vabatahtlikult soomusrongile minekuks. Tol ajal oli leitn. Sabolotny veel tundmata suurus ja temale ei teatud pöörata mingit erilist tähelepanu. Pisut segavalt mõjus ka tema venekõlaline nimi, olgugi, et leitn. Sabolotny on sünnilt puhastverd eestlane.

Soomusrongil määrati leitnant Sabolotny alul rongi vanemaks suurtükiohvitseriks. Teiste ohvitseride hulgas tõmbas rongil ta enese peale kohe tähelepanu. Oli väikse kasvuga, kõhnava, erilisel läikivate silmadega, alati naeratava näoga ning sõbralik ja elava loomuga ohvitser.

Paljudele on unustamatult jäänud meelde leitn. Sabolotny poolt Vabadussõjas lastud esimene suurtükilask. See oli 2. detsembril 1918. aastal, kui 1. soomusrong sõitis Vaivarast Auvere poole. Korraga kaugel ees nähti vastu liikuvat vedurit mõne vaguniga, kõrval tugev punamadruste salk, kes Narva maanteed mööda taanduvale Eesti väele, raudteed

LEITNANT REINHOLD SABOLOTTY.

Soomusrong nr. 1 („Kapten Irv“) patarei ülem ja Soomusrongide diviisi suurtükiväe inspektor. Langes Eesti Vabadussõjas Riia eelses lahingus 1. juulil 1919. a.

mööda tahtis seljataha minna. Märgates meie soomusrongi — paiskusid madrused ahelikku. Sabolotny andis nende pihta suurtükist tuld. Kõlas esimene suurtükilask meie Vabadussõjas ja rongi suurtükivorm kadus kõikide ehmatuses suurde suitsupilve. Seal lendasid mustad tombud kõrgele õhku ja kõigil sähvas peast läbi mõte, et suurtükilukk ei pidanud ja löi laengu tagant välja, purustades mehi. Järgmisel silmapilgul aga selgus, et ainult suurtükivormi laud ja kaitseliivakotid olid lennanud õhurõhumisest purustatuna õhku. Siiani oldi kuulnud suurtükilasku ainult punaste poolt, nüüd võidi aga sama „muusikaga“ juba ka neid hakata kostitama. See mõjus kohe tujutõstvalt kogu rongi meeskonnale.

See Vabadussõja esimene kolmetollilise suurtükilask jääb paljudele meelde surmani, sest sellele järgnes aastapikkune suurtükimürin.

Sel esimesel kokkupuutel vaenlasega selgus, et noor suurtükiohvitser on meister omas ametis, julge ja haruldaset külmavereline. Tema järgnevat lasud ajasid kaugel raudteel halles ja mustades sinelites sipelgapesa laiaili ning üle-pea-kaela Narva poole põgenema. Järgnevas lahingus hävitas ta kolme meisterlikult sihitud lasuga vaenlase staabi, kuulipildujapesa ja laske-moona-lao. Oma külmaverelise osavuse tõttu sai ta varsti „Kartetshi“ nime. Sellest peale algas leitnant Sabolotny vägilastöö. Ühelviisil said tunda oma nahal kuulsat soomusrongi „Kartetshi“ nii enamlasted kui ka Balti parunid... 20. detsembril 1918. a. nimetati ta soomusrong nr. 1. patarei ülemaks.

Meie suurtükiväel puudusid tookord igasugused mõduristiid, mis moodas suurtükiväes hädatarvilikud. Polnud küllaldaselt kaartisidki. Kuid siin aitas välja Sabolotny terav silm, mis igasugustes oludes kiiresti orienteerus ja õieti oskas hinnata kaugust. Tuli ette juhuseid, kus vaenlase asukohast saadi ainult kõige umbkaudsemaid teateid, kuid vaja oli neid sealt välja lüüa. Siis ronis leitnant Sabolotny suurtükivormi katusele, võttis binokli, vahtis ja arvestas. Selle järele hüüdis sihturile tarvilikud andmed ja — „Karte-

tshi“ „pillid“ pandi hüüdma. Tulemused olid alati hiilgavad.

Nii peletas leitnant Sabolotny 11. jaanuaril 1919. a. paarikümne lasuga põgenema Rakke lähedal metsas peituva punaste patarei, mis siis kabuhirmus tulise ajamisega teise soomusrongi kuulipildujate tule alla tormas ja meile saagiks langes.

Leitnant R. Sabolotny töötas ühe suurtükiga paremini kui vaenlase kogu patarei. Ei juhtunud kordagi, et R. Sabolotny ajal oleks 1. soomusrong taandunud punaste eest, nende arvule vaatamata. Küll oli aga juhuseid, kus punaste soomusrongid juba paari Sabolotnylt antud lasu järele võitlusvõimetult lahingväljalt põgenesid.

Kui Tartu vabastamise eel, 14. jaanuaril 1919. aastal Kärkna jaama juures kella 3 paiku öösi üks punaste soomusrong oma taanduvaid vägesid katma tuli, sai ta kohe leitnant Sabolotnylt mitu granaati pihta ja põgenes, maha jättes purustatud vaguni kildusid. Ja kui mõni tund hiljem (kell 1030) 3 kilomeetrit Tartu eel üks teine punaste soomusrong uuesti vastu panna tahtis, sai ta leitnant Sabolotnylt paar granaati pihta ja kihutas peatumatult Tartu jaamas Valga poole, laialipaisatud terasplaatide ja purustatud tagumise suurtükiga.

Oli esimene Irboska operatsioon veebruaris 1919. a. Kaks meie soomusrongi (nr. nr. 1. ja 2.), kes kapten A. Irve juhatusel opereerisid sügavas punaste seljaga, olid sunnitud vaenlase ülejõu survele Irboska jaama maha jätma ja Irboska mäe taha taanduma, Kolomna küla kohale. Siit mäetipult asus siis leitnant Sabolotny 18. veebr. ise telefoniteel soomusrongide suurtükilasku jaama pihta juhtima, kus parajasti seisid neli punaste soomusrongi. Lehvivate kasukahõlmadega, nagu mõni hiiglakotkas, kõigile nähtavalt, seisis ta kõrgele mäe otsas ja karjus telefoni:

„Tabas! Andke veel!“

Seal aga vaikis korraga telefon ja mäelt enam ei vastatud. Natukese aja pärast teatas Sabolotny telefoniteel, et granaadikild ta sõrme purustanud ja ta seda sidunud, ning nüüd jätkab suurtükite juhtimist. Tagajärg — vaenlase soomusrongi taandusid jaamast ja kihutasid tagasi Pihkva poole. Leitnant Sabolotnylt meisterlikult juhitud granaadid olid surmanud ühe punaste soomusrongi ülema ja paljusid meeskonnast.

Veel ei olnud Sabolotny käsi paranenud, kui ta jälle soomusrongile ilmus ja võitlustest osa võttis nagu varemgi. 14. märtsil nimetati ta Soomusrongide Diviisi suurtükiväe inspektori kohustetäitjaks. Haavatuna algas ta siingi oma tegevust ja moodustas suure osavusega lühikese aja jooksul keskasutuse — suurtükiväe inspektuuri — kõikide soomusrongide patareidele.

Kuid kaua ei püsinud tõsine lõõgimees. Seljataga. Petseri vabastamise operatsiooni ajal, 29. märtsil võttis ta soomusrongi nr. 1-a. juhatamise oma kätte, tungis sellega esimesena Petseri jaama sisse, seal punaste soomusronge Irboska poole tõrjudes. Kuu hiljem, Stalkeni lahingus suurtükilasku juhatahes sai ta rinnust raskesti haavata.

Tuli sõda Landeswehriiga. Nüüd ei saanud leitnant Sabolotny tegevuseta pealtvaatajaks jääda. Ta lahkus veel lahtise haavaga ning ruttas tagasi roomusrongile. Ja Vönnust Riiani sai Balti Landeswehr ja Saksa Rauddiviisi oma nahal tunda soomusrongi „Kartetshi“, kuni viimaks 1. juulil 1919. a. Riia eelsetes lahingutes, Rodenpoisi jaama lähedal vaenlase granaat sügutas tema igavesele unele...

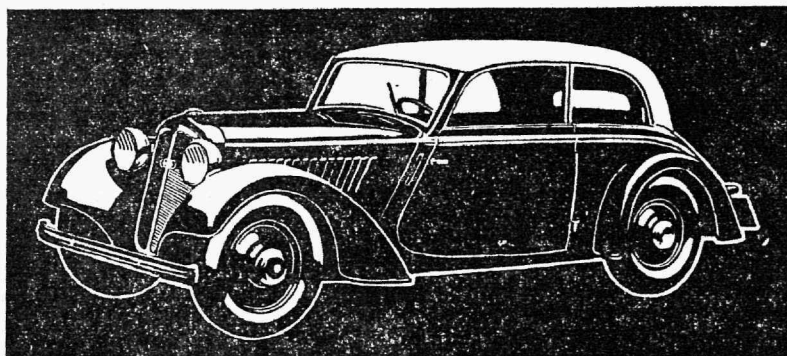
Maeti leitn. Sabolotny sõjaliste auavaldustega 6. juulil 1919. a. Iisakus.

Vabadussõjas ilmutatud eriliste sõjaliste teenete eest annetati leitnant Sabolotnyle Vabariigi Valitsuselt I liigi 3. järgu ja II liigi 3. järgu Vabaduse Ristid, rahaline autasu ja autasumaa.

Mälestusmärkide asukohtadest.

(Algus 1. lk.)

ajaloolist fakti ja paigutame mälestuseseme kusagile mahajäetud metsakolkasse, ei ole ka õige. Siin ta ei täida kindlasti seda suurt kasvatuslikku ülesannet, mis ta peale on pandud. Endastmõistetavalt on selge, et ühe mälestuseseme püstitamisega lahingväljale ei ole võimalik ära tähendada terviklikult selle lahingu asupaika või positsiooni juba positsiooni enese laialatuse-likkuse tõttu, olgu siis asukoht valitud kui õnnestunult tahes. Seda temalt ei nõutagi. Küllalt on sellest kui mälestuseseme asub positsiooni rajoonis, mille tähtsust tahetakse eriti esile tõsta. Kui aga soovitakse positsiooni täpsat asukohta kindlaks määrata maastikul teatud tegevuse perioodil, siis on tarvis varem, kui ei ole väeosal veel oma ajalugu valmis, kindlaks teha sündmused Vabadussõja Ajaloo Komitee arhiivis leiduvate operatiiv-dokumentide ja lahingutegevusest osa võtnud isikute kontrollitud seletuste põhjal. Sel teel saab ülevaatliku pildi positsioonist maastikul. Lahingväljadele paigutatavate mälestusmärkide asukohta valikul peaks aga tingimata arvestatama ka üldiseid rahvuslikke huvisid, mida kahtlemata taotlevad mälestusesemed, siis, kui nad on paigutatud asulate, teede jne. lähedale, kuhu rahva juurepääs on soodustatud. See koht peab kujunema ümbruskonna aukohaks, nagu suuremates keskustes Vabadussõjas langenute mälestussambad, kuhu tullakse kokku riiklikel, rahvuslikel ja väeosa pidupäevadel, et oma lugupidamist ja austust avaldada vabadussõja-aegsele sangarele, kes võitsid meile kätte vabaduse. Seal peab ka meie kasvav noorsugu võtma eeskujuna ja saama jõudu tulevaseks riigikaitse tööks. Seepärast vabadussõja-aegsete lahingväljade jäädvustamiseks ja langenud kangelaste austamiseks püstitatavate mälestusmärkide asukohad lähemale rahvale, eriti noorsoo rahvusliku kasvutase huvides. P. K.

A.-s.

C. Siegel

Uus tän. 2.
Tel. 450-86.

Esitab sõidautosid: Audi, Wanderer, Dodge ja D K W.
Veo- ja omnibussi aluseid:
Büssing N.A.G. bensiini- ja diesel mootoritega ja Dodge Brothers.

A.-s. „VILL“

Narvas. Telefon: Juhatus 70.
En-gros müük 1-61.

VALMISTAME; meeste ülikonnariiet, naiste kostüümi- ja kleidiriet villast ja siidist, ühevärviist ja kirjut.

Nõudke igast parimast ärist meie värviehtsaid suvekleidi ja mantliriideid.
Esindus ja vabriku ladu:

TALLINN, S. KARJA 20
(Krediitpanga majas) Tel. 450-89.

Uued lõhnad ODORI KÖLNI VEED

Crêpe de shine
Soir de Paris
Chanelle
Odetta
Fleurs de Paris

A.-S. Odor PARIMAD

Soomusrongide Diviis Vabadussõjas.

Vabadussõja eelpäevil, pärast Saksa okupatsiooni kokkuvarisemist oli meil kavatsusel ja teoksil ainult ühe jalaväe-diviisi formeerimine. Sõda tõi päevakorda vägede organiseerimise juba kaugelt laiemas ulatuses. Paratamatult tuli mõelda ka tehniliste üksuste loomisele, esmajoonel soomusrongidele, kuna nende puudumine rindel end eriti tunda andis: meie väed olid võimetud tõkestama punavägede pealetungi just raudtee piirkonnas. Hakati otsima võimalusi soomusrongide asutamiseks, see osutus aga äärmiselt raskeks — luua õieti mitte millestki. Üsna juhtumisi leiti aga kusagil vabriku õues, sakslaste ehitatud ja nende poolt lahku-misel maha jäetud üsna primitiivne „soomusrong“, mis enesest kujutas liivaga kindlustatud kaubavaguneid. See leidis viis õnnelikule mõttele. Adm. Joh. Pitka hoolet ja energilisel tegevusel seati vagunid korda ja varustati ühe 3-tollise suurtükiga ja kuulipildujatega. Ja 29. nov. õhtul 1918. a. oldi niikaugel, et meie esimene „Soomusrong nr. 1“ (pärastine Soomusrong „Kapten Irv“) Joh. Pitka ja kapten K. Partsi juhatusel võis Tallinnast välja sõita. Rongi meeskond koosnes ainult vabatahtlikest, kellest ligemale pooled olid ohvitserid.

Kohe esimesed lahingud tõestasid soomusrongi lahingvõimet ja otstarbekohasust. See andis hoogu ja julgust.

12. det. samal aastal võis juba teine, Tallinna raudteetehases ehitatud soomusrong astuda tegevusse rindel ja jaanuaris 1919. a. kolmas. Kokku moodustasid nad siis juba üksuse soomusrongide ülema juhatuse all, kelleks oli kapten K. Paris, kuna kapten A. Irv soomusrongi nr. 1 juhtima hakkas. Nõudatud rongid said aluseks Soomusrongide Divisjonile ja hiljem Soomusrongide Diviisile (S.R.D.).

Ajajooksul tõusis laiaroopaliste rongide arv kuueni, millele S. R. D. juurde tuli veel viis kitsaroopalist soomusrongi, remontrongid, soomusautode kolonne ja jalaväe osad: Kuperjanovi partisanide polk, „Kalevlaste Maleva“, Scouts polk jne. Väiksest algatusest kujunes võrdlemisi lühikese aja jooksul meie arvuliselt ja tehniliselt kõige tugevamini varustatud löögiüksus. Juba see fakt isenesest räägib kordasaadetud hiiglatööst.

Veel rohkem aga jõuame sellele otsusele ja arusaamisele jälgides diviisi sõjalist tegevust. Et liig pikale viiks üksikasjade esiletoomine, siis tuleb piirduda ainult kõige kokkuvõtlikuma ülevaatega.

Meie vägede taandumise ajajärgul punaväe kaaluva ülevõimu ees, olid just soomusrongid mõjuvateks teguriteks, mis võimaldasid seda korralikult ja kavakind-

võte — mõnesaja mehega tormata sügavale vaenlase tagalasse, ilma et oleks umbkaudseidki andmeid ja aimu olnud vaenlase jõudude suurusest ja seisukohtadest. Aga operatsioon õnnestus kõigiti: pärast lahinguid Rakke, Äksi ja Tähtvere juures langes Tartu meie vägede kätte ja suudeti ära hoida seal suuremad punaste veretööd. Punaväed põgenesid kabuhirmus Võru maantee sihis. Rongid aga jätkasid peatamatult edasitungi, mis siit peale võis sündida ainult väga visade võitlustega, kuna punased olid esialgselt peataolekust toibunud ja jõudnud koondada vastulöögiüksuse suuremaid jõudusid, kes peamiselt koosnesid lätlastest. Ka hiinlased paisati tulle. Nad võitlesid surmapõlgavalt. Aga

tatud. Ja tõepoolest on raske ette kujutada Vabadussõda ilma nende mõjuvate teguriteta. Vaevalt, et meil muidu korda oleks läinud vastu seista punaste ülevõimule, eriti Vabadussõja algul, kus viimased eriti tehnilise varustuse poolest olid kaugelt paremas seisukorras, samuti ka arvuliselt. Muuseas oli neil Maailmasõja pärandusena tarvitada ehtsad soomusrongid. Jalaväel üksi oleks võimata raske olnud kaitsta raudtee piirkonda vaenlase soomusrongide vastu ja meie väeliin oleks pidanud alatiste läbimurde-hädaohtude kartusel juba moraalselt oma tegevuselt paljugi kaotama. Ainult meie soomusrongid võisid siin vastukaaluna olla edukalt tegevad. Ja tõeliselt võibki kogu Vabadussõja kestel äramärkida hiilgavaid lehekülgi meie soomusrongide kahevõitlustest vaenlase soomusrongidega. Teisest küljest andsid s.-rongid meile aga mõjuva abi-nõu omalt poolt ette võtta ootamata pealetunge ja rinde läbimurdeid.

Tuletatagu siinkohal ainult meelde Irboska jaama vallutamist veebruaris 1919. a. Kapten A. Irv juhitud tungisid siis kaks meie soomusrongi umbes paar-

2. mail

saate Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii piletiga

kahekordseks miljonäriks.

Piletid on müügil, ärides, pankades, postiasutistes ja loterii büroos, Tallinn, Vene tän. 1, Telefon 427-20/240.

ka rongide löögivõimet suurendas Kuperjanovi partisanide käsutusse ilmumine. Suurematest lahingutest oleks nimetada Rägavere (Elva lähedal), Vana-Kirepi, Sangaste, Paju mõisa. Peale lahingute tuli edasilükkumisel alati parandada purustatud raudteesildu ja raudteerööpaid ja seda enamasti vaenlase ägeda suurtükija püssitule all. Kuid kõik need abinõud ei suutnud punavägedele päästa Valka, mille saatuse otsustasid lõplikult Sangaste ja Paju lahingud. Valgale järgnes peatselt Petseri vallutamine. Sellest ajast peale jäigi diviisi tegevuse piirkonnaks peamiselt meie Lõuna-rinne.

Suured on Soomusrongide Diviisi teened ka sõjas Landeswehriiga. Purustades põlise vaenlase kuulsas Loode lahingus, vallutati Võnnu ja tungiti raudtee piirkonnas otse kiirmarsil Riia linna väravateni, Jägeli positsioonideni. Riia veevärki langes Kuperjanovi partisanide kätte. Üksikud vähemad luurajate salgad käisid ka Riia eeslinnas ära, kuid nagu teada, päästis seekord sakslaste seisukorra liitriikide sõjaliste missioonide vaheleostumine — ja Riia jäi seekord vallutamata, mis tekitas mitte vähe meeelhärma. Bermonti avantüüri likvideerimisel omandasid otsustava tähenduse meie kaks lätlastele abiks saadetud soomusrongi („Kapten Irv“ ja s.-r. nr. 2), mis astusid tegevusse ajal, mil lätlastel oli juba kadunud igasugune lootus Riia kaitsmisele, ja sealt taandumiseks käsk ka juba antud. Diviisi väeosad olid siiski vahetevahel ka põhjapoolset, Narva rindel tegevad, kuid ainult lähemat aega; Krasnaja-Gorka operatsioonis, Judenitši Loode-armee kokkuvarisemisel tekkinud hädaohtriku olukorra likvideerimisel jne.

Kuid S.R.D. teened ei ole mitte ainult puhtsõjalised. Loodi ja organiseeriti remontrongid ja Valgas töökojad. Kuna punased taganedes raudteeliini, sillad, jaamahooned j. m. võimalikult suuremas arvus katsusid ära purustada, siis oli tungiv tarvidus kiire parandusvõimaluse järele. Ja siin täitsid remont ja teised rongid (igal soomusrongil leidis tehnilise vilumusega isikuid) oma ülesannet otse imestamisväärsetl hästi.

Soomusrongide Diviis on sõjasaagina vaenlaselt ära võtnud tuhandeid raudteevaguneid ja vedureid; peaaegu kogu meie raudteede liikuv koosseis on saadud sel teel. Soomusrongide vahvus ja teened on üldiselt tunnus-

kümmend km-rit vaenlase rinde tagalasse, tekitades seal suurt paanikat. Kuna aga punaste jõud oli vähemalt 10-ne kordne ja jalaväe osad ei suutnud nii kaugele tungida, siis tuli kahepäevase ägeda võitluse järele taanduda lähtekohale.

Diviisi kuuluvad jalaväeosad võivad samuti tagasi vaadata kuulsusrikkale minevikule, kui täie õigusega selleks tunnustatud löögiosad.

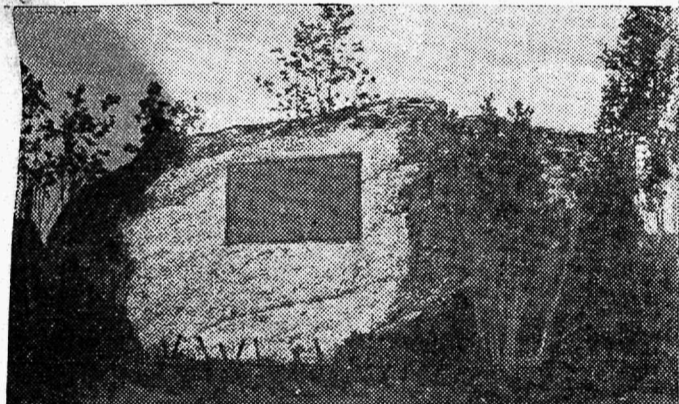
Kui katsuda leida vastust küsimusele, miks just S. R. D. välja areneda võiks üheks silmapaistvamaks

PILTE VABADUSSÕJAST

Meie eelpost raudteeliinil, Irboska jaama lähedal.

löögiüksuseks, siis tuleks siin küll esmajoonel arvestada järgmist asjaolu. On ju teada, et väeosade sõjaline tublidus sõjapäevil väga suuresti oleneb just aluskaadrist, mis asutamisel nendele, nii öelda, nurgakiviks saanud. Selles mõttes sattus diviis aga eriti õnneliku olukorda. Niihästi soomusrongid, kui ka diviisi kuuluvad jalaväe osad komplekteeriti asutamisel vabatahtlikest, kes kirjutasid nende väeosade ajalosse esimesed kustumata leheküljed ja löid teatud traditsioonid. Hilisemad juuretuliad assimuleerisid selles õhkkonnas üsna rutu. Suurt osa etendasid ka juhtivad jõud. Muidugi oli veel palju teisigi mõjutegureid, millede juures aga lähemalt peatuda ei luba ruum. Kõik kogusummas andis meile aga sõjamehe tüübi, kelle lähemaks äramääramiseks küllalt oli ühestainsast sõnast: „soomusronglane“.

Mälestusmärk Narva Vabadustammikus meie Vabadussõja esimese lahingvälja tähistamiseks.

lalt teostada. Taganeti lahinguid lüües samm-sammult, sealjuures tekitades vaenlasele väga suuri kaotusi. Kõik see omakorda ei võinud jääda ilma moraalse mõjuta ka teiste väeliikide meeolule ja tegevusele. Juba sel ajal tekkisid punaväes meie soomusrongide kohta igasugused hirmu ja õuduse jutud, mis tekitasid neis tihtipeale kabuhirmu. Soomusrongi meeste tabamise eest määrati koguni eritasu.

Samuti etendasid otsustavat osa punaste pealetungi seismapanemiseks ja initsiatiivi oma kätte kiskumiseks soomusrongid ja nende dessantosad Kehra, Jäneda, Aegviidu, Tapa j. t. lahingutes.

Pärast Tapa vallutamist astusid soomusrongid pikema järelkaalumiseteta, kaptenite K. Partsi ja A. Irv juhatusel tegevusse Tartu sihis. See oli hulljulge ette-

Eelistatuimad paberassid on

Manon ♦ Orient ♦ Trump

Nende kõrget headust tagab *Laferme* nimi

Sõdur Tammejaani eralähing.

JUHAN JAIK.

Kui kompanii jõudis rindele oli ilm juba peaaegu pime. Vist kardeti liikuda päevavalgel, sest see rindeosa oli laiakspaisumise tõttu jäänud valvajateta ning oli täpselt teadmata, kas vaenlane sääl ennast pole nihutanud edasi mõningal määral. Asuti siis ettevaatlikult teele pärast loojakat, liiguti kõigi õise rännaku ettevaatustega ning jõutigi vaenlast kohtamata ettenähtud paika. Aprillikuu taevast aga veel vaevalt õhetas läänekaas.

Mehed suhtusid uuele asukohale sõduri asjalikkusega. Kuulasid ära vahtkondade jaotuse ja järjekorra ning asusid siis kasutama kitsas talumajas leiduvaid magamisvõimalusi.

Oli siiski üks, kelle südamel veel pesitsesid mured. See oli kompanii ülem. Rahutuna ta liikus lähemas ümbruses, küsitles inimesi ja uuris kaarte. Tal polnud veel selge ei vaenlase asukohad ega ka oma naaberosade asupaigad. Esialgsed kaasaantud andmed võisid olla natuke vananenud. Ei või teada, milliseid manöövritest tehti siin enne õhtut või hämaras. Võis ju olla, et on mindud koguni vaenlase seljataha, võis ka olla, et asutakse mõne oma väeosa seljataga ja hommikul võib tekkida lahing oma meestega. On ju säärasesti asja juhtunud küllalt.

Kuid hommik saabus siiski ennem kui mehed vabanesid oma unekoormast. Õõsel mitu korda katkestatud uni rõhus laugu veel täie raskusega, kui juba tuba valgenes suurenevast koidust.

Kompanii tõusis ja võttis enda alla lähema künkastiku, kust avaness laiema vaatevälja vaenlase oletatava asupaiga poole. Kui nad nüüd vastu hommikut võtavad midagi ette, siis nad leiavad juba eest korraldatud kaitses.

Päike tõusis ja lõokesed hakkasid laulma. Vaiksel algas see hommik. Korra kuuldi kuulipilduja täristamist kusagil õige kaugel, läheduses aga ei mingeid häält. Taludki ümbruses olid vaik. Need on jäänud elanikest tühjaks, sest on ju sõda. Kui mõn vanataat on jäänud veel kuhugile riskeerima oma ni kui nii lühikeseks jäänud eluga, siis see juba oskab olla vaik.

Luurekäigud lähedas ei avastanud midagi uut. Jäi oletada, et vaenlane on õõseks tõmbunud paari küla võrra tagasi. Seda nad teevad mõnikord, et tagada endale julgemat õõd.

Päikesel heledas paistes need ootetunnid muutusid juba muretuteks. Kellegil tuli mõtte ronida puu latva, et seal näha rohkem kui maas olles. Varsiti puuladavad kõik kubisesid sõdureist, sest palju silmi on rohkem kui kaks.

Kesk päeval saabus kompanii ülem juure mingi sidemees või käskjal kirjaga. „Pealetungikäsk“, mõtlesid sõdurid ja juba arvastasid silmiti maastikuga enda ees, millest tuleb jõuda üle võib olla vaenlase kuulipildujatule all. Kuid käskjal läks ära ja kompanii ülem pistis kirja taskusse, avaldamata selle sisu sõduritele. Ta käis mõtiskledes ringi ja peatus siis sõdur Tammejaani ees:

— „Näete siit toda künngast seal?“

— „Näen küll.“

— „Seal künka ümbruses peab olema küla ja selles asuvad meie naaberväeosa. Lähete ettevaatlikult siit, mõõda neid orge ja võsastikke kuni nendeni ja annate edasi selle kirja kompanii ülemale. Seate side jalule ja tulete siis ruttu tagasi, tuues ka vastuse... Aga minge ettevaatlikult, tähelepanelikult jälgides ümbrust. Hoidke sattumast vaenlase luurajate silma. Aga ruttu käige ära.“

Tammejaan vaatas segasel pilgul ümberringi. Ta silmad nagu tahtsid ütelda, et mis pärast siis just tema peab olema see mineja läbi hädaohtriku maa, mille kohta pole selge, kas see pole otsast otsani täis vaenlase väge. Tema oli õõsel ju kaks korda piilkonnas ja on neidki, kes olid ainult üks kord... Aga käsk on

juba antud ja Tammejaan teadis, et kord antud käsku kompanii ülem ei võta kunagi tagasi. Kauplemist siin ei ole.

Ta meelest käisid läbi mitmesugused mõtted. Kas ütelda, et saapad on katki ja las lähed sõdur Säinas, kellele langes liisuga üks paar neid uusi saapaid, mis tulid kompaniile. Aga ta aimas, et ega uute saapastega sõdurit saadeta sattuma vaenlase kätte.

Kas viita aega ja oodata...?

Kuid kompanii ülem juba märkas kauaks venivat kõhklemist ja lõpetas selle kindla käsuga kohe teele asumiseks. Tammejaan nägi, et kuhugile ei pääse ja hakkas siis minema vastu tundmatule tulevikule. Enne silmapiirile kadumist saatis ta tagasi mitmed peaaegu haledad pilgud ning kõik mahajääjad jälgisid ta minekut.

Siis ta kadus kõikide silmist ühe lähema künka taha.

— „Küll vanib vastumeelt, harutati. Aga kui tuleb tagasi, siis kiitleb ja on kangeline... Aga oleks huvitav, kui ta tõesti satuks vastamisi vaenlasega. Mis ta siis teeks ja kumb võidaks?“

Kõikide üllatuseks Tammejaan tuli aga varsti jälle nähtavale. Teadmata põhjusel ta oli loobunud orgude teest ja võsastikkudest ja rühkis nüüd otsejoones üles

PILTE VABADUSSÕJAST.

Meie kaevikud Marienhofi lähedal, dets. lõpul 1919. a.

ühela põldkünkale. Mahajääjaile oli selgesti näha, kuidas ta muus osas täitis täpselt ülemuse käsku — ta läks ettevaatlikult, pannes täpselt tähele ümbrust. Ta ei vaadanud üksnes ette vaid ka mõlemale poole kõrvale ja ümbruse tähelepanemiseks jäi aegajalt seisma. Ta must palitu eraldus teravalt juba punetama lõõvas põlluliivas.

Siis ta oli juba künka harjal. Seal ta seisatas veel, pannes täpselt tähele ümbrust. Mahajääjaile oli arusaamatu see temas äkki toimunud meele muutus. Korra minekul ta näis nagu kahtlevat ja kartvat, kuid nüüd ei oska enam teha vahet tema ja nende suurte sõjasangarite vahel, kes ei karda püssikuule. Säeb ennast nagu väljakutsuvalt märgilauaks ja uidab ainult kaudu kõige kõrgemaid kohti, et nii täita paremini neid käske.

Aga siis kadus ta jälle mäeveeru taha. Nagu must päike läks looja. Et see oli ettevaatamatus õige suurel määral, siis kõikide tähelepanu oli pöördud temale. Nüüd oodati, et kas ei kuuldu künngaste tagant püssipauke, mis võiksid olla loo kurva lõpu teatajaks.

Ent veel polnud midagi viga. Selle künka taga oli veel teine künngas ja varsti nähti Tammejaani suunduvat sellegi harjale ettevaatlikult ja ümbrust tähele pannes.

— „Ta vist kardab eksida, seepärast hoiab ikka ülespoole,“ arvati mahajääjate hulgast.

— „Aga küll saame näha, kui ta kuuleb esimest kuuli vinguvat mõõda. Küll ta siis sibab kõigi sineli hõlmadega.“

Julge sidemees juba oli teise künka harjal ja jäi vaatlema ümbrust. Seal juba pidi olema lähemalt näha see künngas, mis oli antud talle mineku sihiks ja vist ta seal juba vaatlus kas pole näha midagi, mis annaks tunnistust otsitava väeosa lähedalolekust.

Siis aga just juhtus midagi. Kaugel vaenlase poolel käis üks ilmatu kõmakas ja selle järele kohe teine. Vaenlase patareid algas tulistamist. Mõnel hetkel veel polnud teada, kuhu on suunatud vaenlase tuli, kuid järgmine hetk juba lendava kuuli taevaallane krigin, mis sarnaneb ree jalase hõõrumisele vastu liivast ja külmaund teed, andis teada, et tuli on sihitult sinna kõrvale. Ja siis esimene granaadi lõhkes otse Tammejaani juures.

Ehmatus oli üldine. „Vaata seda ta seal ootas,“ käis läbi peast. Sündmuse pealtnägijais võitles sügav kahjutunne pahameelega ta ettevaatamatuse pärast. Olgu tunded millised tahes, kuid etteheiteid ei saa mõõda...

Seda veel märgati ka, kuidas granaadi lõhkimise järele Tammejaan nagu must kera paisati mäest alla orgu. Vist ta maavillane ülikond oli sedavõrt kõva, et hoidis ühes puntras segilõõdud kondid ja kondijupid. Sõdurid kujitlesid, millisena nad leiavad seal mäejalalt selle puntra, mis enne oli nende heasüdamlik kaassõdur ja suur naljamees.

Veel mõned granaadid kukkusid ümbrusse, siis hakkasid sündmuse kohalt kostuma üksikud püssipaugud. Neist aga ei arenenud korrapärast lahingut ja varsti maailm jäi jälle tüki ajaks vaik.

Piletid tagasi saata!

Palume Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloteril pilettide levitajaid ja müüjaid, kes ei suuda omi piletteid teistele edastada ning ei soovi neid omale jätta, need saata tagasi loterii bürosse, Tallinn, Vene tän. 1, hiljemalt

10. aprilliks s. a.

Sest praegu, enne lõpploosimist, on nõudmine Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloteril piletite vastu väga elav ja piletid on lõpukorral. **LOTERII TOIMKOND.**

Vaid tüki ajaks. Siis asusid ägedale laskmisele meie kahurid. Kusagil seljataga raksatas nagu kõue ja siis oli kuulda kuuli lendamist üle peade, mõned arvasid seda isegi nägevatki, kuni kostus kõrvu granaadi lõhkimise mürt.

Muus ei mitte midagi. Kuid ometigi surmaohver oli juba kantud.

Tund aega hiljem sündis lugu, mis ajas kogu kompanii rõõmsalt elevile. Rābaldununa, määrainuna, tursunud näoga, longates ja püssi järele vedades saabus kompanii juure tagasi Tammejaan.

— „Te pole surnud?“ küsis kompanii ülem lausa ehmatahes.

— „Ei ole. Kümme sammuga kaugel lõhkes ja viskas mäest alla. Esmalt olin küll surnud, aga elu tuli sisse tagasi.“

— „Oma süü. Kas ma ei ütelnud, et minna mõõda orge?“

— „Ma arvasin, et ega ikka keegi ei näe.“

— „Aga nähti... Naaberväeosa nägid?“

— „Ei näinud. Mõtlesin, et kui jõuan veel omade juure tagasi, on küllalt...“

— „Aga kes sääl laskis püssi?“

— „Mina?“

— „Keda?“

— „Vaenlast.“

— „Kus vaenlane oli?“

— „Seda ma ei tea, aga suurestükiga laskis.“

— „Lasksid suurtüki püssiga vastu?“

„Jah, ma arvasin, et vaenlasel on ikka hirmem, kui keegi laseb. Mõtlesin ka, et vast tuleb surm ikka peale ja kuidas sa sured, kui padrunit jäävad püssi...“

Umbes tunni aja pärast Tammejaan asus vankris teele haigla poole parandama oma põrutushaavu ja viga.

Hiljem selgus, et ta kannatused polnud kasutud. Just tänu sellele, et ta meelitas enesele punaste patareid tule, avastati selle vaenulise patareid asukoht ja hiljem meie patareidest tõstetud tuli purustas vaenlase patareid võitlusvõimetuks. Rikutud kahurid langesid samal päeval alanud pealetungil meie kätte.

Annetused Vabadusmonumendi püstitamiseks.

Viimaste nädalate jooksul on Vabadussõja Mälestamise Komiteele teinud Vabadussõja üldmonumendi püstitamiseks annetusi terve rida pankasid, tööstus- ja kaubandusettevõtteid, koole ja organisatsioone, kusjuures viimaste poolt sissemakstud summad on saadud enamasti Vabariigi aastapäeval korraldatud pidudest.

Annetanud on: Eesti Maakrediitselts — Kr. 50.—, hr. Ed. Johanson, Vädras — Kr. 100.—, A.-S. „Globus“ — Kr. 10.—, Põllumeeste Keskpank — Kr. 20.—, A.-S. Besprosvany — Kr. 15.—, Riigi Põlevkivitööstus — Kr. 100.—, Kaitseliidu Lügänu Kompanii — Kr. 21.71, Eesti Pank — Kr. 1000.—, A.-S. end. Kniep ja Werner — Kr. 100.—, Majaomanike Krediitpank — Kr. 25.—, Kõimakoolihoolekogu — Kr. 1.28, Parasmaa algkool — Kr. 4.68, A.-S. „Eesti Paber“ — Kr. 100.—, Maanoorte Neeruti osakond — Kr. 10.—, Sindi alevi algkool — Kr. 100.—, Mõisaküla algkool — Kr. 41.29.—, Ruila Haridusselts — Kr. 10.58, Viru Maavalitsuse kaudu — Kr. 39.69, H. Tomson — Kilingi-Nõmme — Kr. 47.52, Viru Panga kaudu — Kr. 16.33, Tartu Linnapank — Kr. 500.—, Tallinna Majaomanikkude Pank — Kr. 1000.—, Kõik kokku Kr. 3313.08.

Soovitame algavaks hooajaks

fotoaparaate

Järeelmaks võimaldatud.

Foto - üri
ERNST FELDT
Vanaturg 1, Tallinn.

Auto- ja jalgratta kummid

Michelin

O-ü. „Tarmo“
Tallinn, Narva maantee nr. 6.
Osakond: Rakvere, Pikk tän. 5.

Tugitoolis läbi Euroopa NMKÜ turismi hiigla-autobusel

Tasuta reisi Tallinnast – Rooma

ja tagasi läbi Viini, Budapesti, Veneetsia NMKÜ turismi hiigla-autobusel, ühes ülalpidamise, passi ja viisumi kuludega annab Vabadussõja Mälestamise Komitee peapreemiana neile, kes tasuvad Vabadussõja Mälest. Komitee suurloterii piletite eest ajavahemikul

5. aprillist kuni 29. aprillini.

Seepärast tasuge piletite eest, või tellige piletid kohe. Teisteks preemiateks on Komitee Loteriibüroo määranud: kirjutuslaud või raadioaparaat, kevadmantel, kohviserviis, hõbe-, kristall- ja tarbeasjad, nahkkäsitööd, raamatud jne. Iga tasutud kolme pileti raha Kr. 3.— kohta üks võiduvõimalus. Raha võib maksta Vabadussõja Mälestamise Komitee loterii büroos, Tallinn, Vene 1, telef. 427-20 (2-40) või igas postkontoris Komitee posti jooksvale arvele nr. 300. Loosimine peetakse kolmapäeval, 1. mail, kell 5 p. l. NMKÜ ruumes, Lai t. 1 publiku ja politsei esindaja juuresolekul.

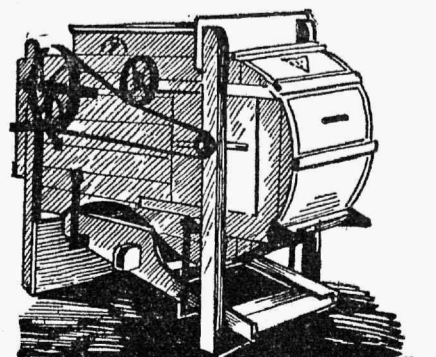
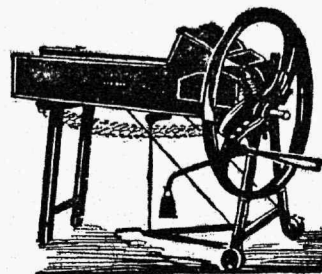
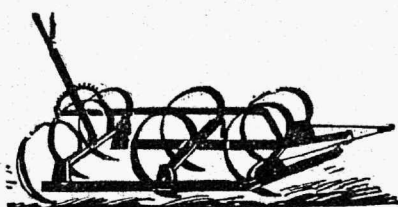
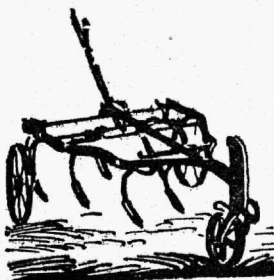
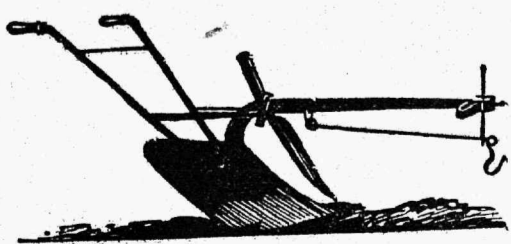
Jalgratas kiirematele rahatasujatele.

Kiiremate rahatasujate vahel, kes tasuvad piletite eest **16. aprilliks s. a.** loositakse lisapreemiana jalgratas — seepärast tasuge Komiteele piletite eest juba 16. aprilliks, et võita jalgratta. Jalgratas loositakse välja Vab. Mäl. Komitee loterii büroos Tallinn, Vene tän. nr. 1, kolmapäeval, 17. aprillil kell 12 päeval.

Sularaha preemiate asemel: suuremate preemiate asemel võivad võitjad saada sularaha vastavalt nende väärtusele.

Tasuta komplekt põllutöömasinaid.

A.-S. FR. KRULL'i vabrikust ader, kultivaator, vedruäkke, heklimasin ja viljasorteerija võitja valikul Rooma sõidu asemel.

2. mail

Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii

lõpploosimine

See tähtpäev on lõplik

Soome noore karjalase kirjad Eesti Vabadussõjast.

[Korraldanud ja soomekeelest tõlkinud A. Aru.

Alljärgnevad 6 kirja ja 2 postkaarti on kirjutatud ühe noore karjalase poolt ja saadetud Soome, oma koolisõbrale. Kirjutaja kohta teatab kirjade omanik, et ta läks vabatahtlikuna Põhja Poegade pataljoni otse algkoolist ja oli tookord 15 aastat vana. Eestist siirdus ta otse Karjalasse Aunuse retkele, nagu viimasest postkaardist sellest kirjutabki. Aunuse retkeltki pääses ta eluga, ainult külm oli vigastanud ta jalad.

Need kirjad on huvitavad dokumendid ja annavad ilusa pildi noore vabatahtliku soome koolipoisi võitlustest Eesti Vabadussõjas, ja tema vaimustusest ning meeoleolu mehise vaprusest.

Helsingis, 11. I. 19.

Hei, Jussi!

Olen nüüd juba Helsingis, Kaardi kasarmus. Homme läheme teele Tallinna poole „Pohjain poikain“ pataljonile järele.

Täna oli meil pidulik lüüdnõunistamine.

Poisid olid kasarmu õuel rivistatud nelinurkse platsi kolmele küljele. Neljandal küljel oli orkester. Esmalt mängiti „Porilaste marssi“. Siis kanti rivi ees lippu ümber ja sõdurid võtsid „valvel seisaku“ ja orkester mängis. Siis kõneles Naisühingu poolt keegi eraisik. Tema kõnele vastas pataljoni ülem. Siis pidas meile kõne veel üks härra. Veel pidas meile kõne üks kolonel, arvan Kalm. Siis teatati, et homme minnakse. Ja poisid hüüdsid, „elagu!“

Linna käima pole palju mahti saanud, ei ole antud luba, kuid nüüd vististi saan.

Minu aadress on:
Põhja Poegade I pataljon 3. kompani, Eesti abiretkete tolmkond, Helsingi.

Tapra raudteejaamas 21. I. 19.

Jussi, hei!

Tervisid siit Eesti raudteesõlmest... Tulime siia möödunud pühapäeval. Möllasime nädala Tallinnas, ühed kohvikutes, limonaadiputkades, kinodes jm., teised hotellides ja kõrtsides.

Meie tulekust Tallinna oled vististi üksikasjalisemalt ajalehtedest lugenud.

Tallinna—Tapa raudteematkal saime näha Eesti maastikku. Tallinna lähedal olid esmalt liivavoored, hiljem tulid nähtavale tasased põllud ja teed ning lõpuks kuusemetsi.

Eesti talu on soome taluga võrreldes päris igava ja keeva välisusega, savised seinad, väikesed aknad ja katused turbast, mis tihti kasvatavad rohtu.

(Pliatsijoonistus tüübilisest rehetoga ja reheatusega ühte ehitatud taluhoonest ja selle otsas paar puud.)

Siin Tapal on juba vähe näha sõja jälgi, granaadi- ja kuulilauke seintes.

Harjutusi on olnud 4—5 tundi päevas. Eila oli harjutus metsas, tõmbusime muuseumi metsa ahelikku ja jänes, kuriloom, jooksis ahelikust läbi, otse ühe poisi jalgade vahelt.

— Oli siis seda hüüdmist ja kisa.

Hakkan juba igatsema rindele. Ühed ütlevad, et pääseme sinna juba ühehommene, teised taas väidavad, et meid viitakse sinna alles kahe nädala pärast.

See Tapagi on igavavõitu paik.

L. P.

Pohjan Pojat, I pat., 3. komp., Viron retkikuna, Helsingi.

Teadmiseks kõigile.

NMKÜ turismi hiigla-autobus, millel on Vabadussõja Mälestamise Komitee poolt välja pandud preemiana tasuta sõit Tallinnast-Rooma ühes ülalpidamise kuludega, on suurim Eestis ja Balti riikides. NMKÜ turismi autobus, mis ehitatud Rootsi firma „Scania Vabis“ shassil, on 10 m pikk, seega 2 m pikem kui senine Eesti suurim autobus, mis sõidab Tallinna ja Pärnu vahet. NMKÜ turismi autobus mahutab 42 sõitjat tugitooli sarnastel mugavatel istmetel. Peale selle on võimalik 10 inimesel kaasasõita tagavara toolidel. Tugitoolides on võimalus magada, pannes padja pea alla, seega pole pikemad reisid väsitavad.

Kuna NMKÜ turismi autobus on ehitatud vastavalt pikemate reiside nõudele, on seal ette nähtud ka vee-klosett.

Hea raadioaparaat võimaldab raadiomuusika kuulamist terve reisu ajal.

Igähele on võimalus kaasa sõita sellel autobusel, kes tasub Komiteele 3 loteriipileti raha, kr. 3.—. Lähemaid tingimusi leiate eelmiselt leheküljelt.

Hei, vana koolikaaslane!

Kirjutun sinule hulga aja pärast — Tallinna soome sõjaväe haiglast.

Nii kui ajalehtedest oled näinud, olen saanud väikse haava. Kuul surahtas vasemast käsivarrest läbi, natuke küünarliikmest kõrgemalt, Bogomolovis. 26. III. 1919.

Olime tookord tõrjumas tagasi punaste pealetungi ja ümberpiiramise üritust.

Lahing oli ületõuline, millest mina ja paljud teisedki Põhja Poegade rügemendist (nii nimetatakse nüüd) võtsid osa Eesti vabadusvõitlustes. Eestlased on juba mõnda aega saanud läbi omal jõul ja annavad koguni abi lätlastele, muuseas eriti Volmari rindel.

Petseri rindel oli küll pingutavaim ja karmim retk kogu meie Eestis olemise aja kestel. Rännakuid küll ei olnud nii lõpmata palju, kui oli Marienburgi retkel. Nüüd meid viidi edasi eesti talupoegade-küüdimeeste hobustel.

Õõtsiti oli rängem valveteenistus kui kunagi enne ja päeval sai võidelda väsimusest.

See on kõigiti mõistetav, kui mõelda, et meilt nõuti endiselt sama palju kui enne esimest lahingut — ja meeste arv (meie salgast) oli mitmekordselt vähenenud. Tõsi, palju on puhkuset, kuid langemise, haavatute, ja paranemisele lastute arv on märgatavalt suur.

Mainimisväärselt võis mõjuda ka see, et Kalmi ei olnud meiega ühes ja et meie vahva pataljoni pealik Hannula on nii raskesti haavatud, et ta ei või juhatada isiklikult esimest pataljonit.

Omapärane on, et Hannula sai haavata samal õhtul, kui saabusime rindele.

Meie uus kompani pealik leitnant Jokioinen on võitnud kogu kompani meeste vaimustuse ja poolehoidu. Ta püüab teha kõik meeste heaks ja on kartmatu, hulljulge.

Terviseid nüüd siit!

Minu aadress:

Viron avustus-toimikunda, sairashoito os. suomalainen sairaala, Tallinna.

Lassi P.

Kirjuta!

Ei ole saanud Sinult midagi kaua aega...

(Postkaart.)

Salmi, Kirkkojoki, 26. V. 19.

Olen nüüd teel Aunusesse. Meid on sama pataljon, kui Eestiski ja eesotsas on vanad pealikud.

Ei meid siia ole veel palju tulnud, kuid kohe pea kogunevad mehed ja saanud varustuse, pääseme Karjala sõjaretk 5. pataljoni võitlema.

Lassi P.

Karjalan retkikunta, Hannula pataljona, 3. kompani, Sortavala.

Valga, 5. II. 1919.

Hei, Jussi!

Tervitan Sind tänna Eesti ja Läti piirilt!

Palju tänu Sulle kirja eest!

Arvatavasti oled lugenud meie pataljoni tuleristimisest. Küll olin minagi möödunud reedel selles põrgulikus tules. Sain sealt väikse mälestusegi vasakusse kõrvalte.

— Peale lahingut tulime siia Valka ja saime natuke puhata, poolteist ööpäeva. Siis läksime piirivalvesse, kus olime eila õhtul.

Nüüd oleme jälle Valgas ja ootame edasisaatmist, kas Soome või võitlusesse, kui seda Eestis veel leidub.

Terviseid siit!

Peatses kojupääsemise lootuses Sinu endine koolikaaslane

Lassi P.

(Postkaart.)

Valga, 8. II. 19.

Poisid kõnelevad, et 15. skp. on Tallinnas paraad. Arvatavasti ei tule ma enam Karjalasse, vaid lähen otse koju.

L. P.

PILTE VABADUSSÕJAST.

Rahutingimuste allkirjutamine Eesti ja Landeswehri vahel 3. juulil 1919. a. Jägeli ääres, Riia all. Laua otsas istumas Eesti volinik kolonel N. Reek.

Marienburgis, 22. II. 19.

Hei, Jussi!

Saadan sulle kirja linnast, mille lähedal eila mürisesid kahurid ja laulsid kuulipildujad.

Eila hommikul kella 2 ajal algasime marssi 13 versta lõuna poole Marienburgi olevast raudteejaamast. Liikusime raudtee äärest mööda harvade küngaste ja väikeste talude varjul Marienburgi poole. Umbes 1 km kaugusel Marienburgi raudteejaamast lõunapoole märkasime vaenlase valveposti. Kohe läksid 1. ja 3. rühm raudteejaama suunas pealetungile. 2. rühm, kus mina olen, jäi reservi.

Pea kuuluduski tumedaid laske. Meie rühm ja 2. kompani käsutati paremale tiivale. Ründasime seal metsast läbi legendiku veerle, mille taga olid punased võtnud omale hästivarjatud seisukohad raudteejaama telliskivist hoonetes. Ja nad olid seal muidugi hästi varustatud.

Meie vastaseks olid päris vilunud väeosad, enamikus lätlasi ja endisi Saksa sõjavange. Lõunapaiku lõpuks ründasime raudteejaama ja vallutasime linna.

Kuid meie kompanil oli suur kaotus. Meie pealik jäägrileitnant Martinen langes, juhtides meie kompani enne aurikalt võidule.

L. P.

Valga, 25. II. 1919.

Tere, Jussi!

Kindlasti oled ootanud minult nüüd kirja. Ei ole saanud mahti ennem vastata, sest oleme olnud 13. skp. alates vaevarikkal ja lõpuks ka hulljulgel retkel.

Marssida saime tihti kuni 40 km päevas ja kogu aeg pidime olema võitlusvalvel. 15. skp. oli meil Koikula lahing, kus üllatasime enamlasti seljatagant.

Siis tegime suure rännakkaare lääne suunas, umbes 20 km, enamlaste rindest läbi, läksime üle Peterburi—Berliini maantee (Riia—Pihkva kivitee. Toim.) 18. skp. Siis marssisime 13 km Marienburgist lõunapoole olevasse raudteejaama, kust 21. skp. kell 2 hommikul algasime rännaku põhja suunas. Päeva valgenes, umbes 1 kilomeeter linnast lõunapoole algas tähtsuselt otustav Marienburgi lahing. — Küllap Soome ajalehed tõid sellest üksikasjalisi kirjeldusi. Meie kompanile sai osaks suur kaotus. Nimelet langes meie andekas ja meeste usalduse täiesti võitnud kompani pealik jäägrileitnant Martinen, Viiburist.

Marienburgi lahing oli kestvuselt pikem kui teised enneolevad lahingud.

Punaseid langes palju, paari päeva kestel maeti neid umbes 400 ümber.

Ei nüüd enam muud seekord.

Terviseid!

A.-S.

„Bassein“

Tallinn, Aia tän. nr. 3. Telefon nr. 447-68.

Vene-Rooma saun
Sooja voolava vee basseiniga.

Daamidele:	Härradele:
Neljap. kl 12—11 hind 60 s.	Kesk. kl. 3—11 hind 80 s.
Reede „ 10—3 „ 50 s.	Reede „ 3—11 „ 70 s.
Laup. „ 10—3 „ 40 s.	Laup. „ 3—11 „ 50 s.

Tunnisaun 2 vanniga —

1 tund—isik—80 s., 2 isik.—120 s., 3 isik.—150 s.

Kassa avatud kuni kella 10 õhtu.

Pidas paika.

Lahingus Sagorje küla all 17. aprillil 1919 pommitas punaste suurtükivägi ägedalt meie kaitsejoont ja patareide arvatahavaid asukohti.

Hommik oli märg ja karge. Läbilõikav N.-O. lõõtsus puhangutena, piitsutades pooleldi külmanud vihmapiiske krabinal vastu juba pakatama lõõnud pungega puid ja põõsaid, mis pikkamisi kattusid kiilasjää korraga.

Küla eel mäe nõlvakul asus Kuperjanovi partisaanide positsioon. Kilomeetrit poolteist Kuperjanovlaste taga, külast veidi eemal, üksiku metsasalga serval seisid elanikest maha jäetud väike majaüht, milles paigunes ajutiselt meie telefonistide keskpunkt eesrinnalt tulevate liinide ühendamiseks seljatagusega.

Sidepunkti madalas toakeses kääbusakna kõrval istus mainitud hommikul kõhetu sõdur — telefonist August Suup — kuulmed kõrvadel, käed kibedasti askeldamas kommutaatoril. Kaaslaste lahkudes vigastatud liinide parandamisele oli ta jäänud ütti ihuükski, kui mitte arvata leelõuka lõhes siristavat kilki, kelle ühe-tooniline kurvameelne häälihtsus kostus nagu majahaldja hoiatushüüd mingi ähvardava ohu eest: „Häda tuleb!.. Häda tuleb!..“ Mahukas, ligikorda veerandi toa ruumist äraneeleavas vene ahjus leegitsesid helen-davad sõed sinakas tules, heites kummaliselt punavat kuma vanadusest tuhmunud seinapalketele ja levitades keset rõsket külma mõnusat soojust, mis mahedalt meelitas igat meest astuma ligi ja unelmitel valda vajudes unustama hetkeks oleviku raskused.

Kuid sõdur kommutaatori ees ei andunud ukutusele. Toetudes istme aset täitvale puupakule, oli ta terve oma olemusega süvenenud tegevusse. Hallid, unetuist õist veidi punsunud silmad jälgisid teraselt kommutaatori signaale, käed töötasid automaatselt. Ükski teade ei tohtinud hiljuda, ükski sõna kaotsi minna. Sest raske heitlus oli käimas, heitlus Taaveti ja Koljati vahel. Koljati pealetormavat hiiglakogu võisid peatada ainult kiirelt, tugevalt ja tabavalt antud vastulöögid sinna, kust ta neid kõige vähem ootas. Löökkide suunimiseks aga oli tarvilik hea side juhtiva keskuse ja täitvate organite vahel. Üks selle side teostajatest oli praegu tema, Suup. Tähendab, tema korralikust kohusetäitmisest ripub suurel määral lahingu saatuse ja, võib olla, paljude meeste elu ja surm! See teadmine tõmbas mehe tõsiseks, sundis erilisele hooletule ja ettevaatusele, õhutas enesetunnet. Siin teha-ke kõik, mis teha annab, — ja võtaks pagan, kui temas peaks oldama pettunud...

„Pinevas töös ei märganudki telefonist, kuidas aeg vajus. Juba ligines keskpäev. Kahurite mürin näis nagu vähe õrenevat. Kas vaenlane ehk vaibumas?”

Äkki, otsekui vastuseks oletusele, kiunahtas õues võikalt ja venivalt. Sellele järgnes kõmav kõrgatus ning murduva puu pragin. Suup heitis pilgu läbi ah-mase akna: naabruse uhkeim puu, vana hallhabe kuusk, mis nii kaua oli tuulte ja tormidega püstipäid võidelnud, seisib nüüd ladvata! Vaenlase granaat oli selle riisunud.

Viuu... shsh... trahhh!... tuli teine... kolmas... neljas... Majakesest käis järsku läbi nagu

surmaeelne võpatus. Katuselt kuuldus vali mürts, kolin. Ahjusuust pahvatus tuppa suitsu, tahma, tuhka kui kotiga. Suup avas kiirelt akna ja hüppas õue, et vaadata, mis juhtunud. Korsten puudus! Asemele tekkinud avausest katuses piilusid välja paljad roovlattide otsad, nagu mõne ürgaegse eluka irevile hambad.

Granaatide sadu aga kestis. Vaenlane kas arvas peituvat metsatuka taga meie patarei, või oli ta teada saanud sidepunkti asukohta. Ägedusega valas ta nüüd mis võis, et vihatud eset hävitada.

Vaevalt suutis telefonist kommutaatori juure tagasi jõuda, kui käis uus prahvatus. Maapind võnkus, seinad kõikusid, tundus, otsekui oleks maja valust kokku tõmbunud: järjekorraline granaat, läbistades katuse, purustas ühe majanurga ja rikkus magistraaljuhe.

„Kae kuramuse sibulasööjaid, või jaama lõhkuma? No oodake aga, küll me teile veel pipart sabale puistame...“ urises Suup, tõmmates uut juhett katkenud osa asemele. Oma tegevusala tähtsuses veendunud telefonisti meelest paisis otse andeksandmatuks kuri-tööks vaenlase katse — sidejaama hävitada.

Granaatide langemist maja ümber ignoreerides, seadis ta kiirelt staabiga ühenduse jalule ja raporteeris:

„Punased pommitavad sidepunkti. Korsten, katus ja maja üks nurk on purustatud, juhe sai vigastatud. Pommitamise jätkamine võib jaama täielikult rikkuda. Palun luba ja abi selle üleviimiseks varjulisemas kohas.“

„Abi tuleb. Pidage paika kuni mehed kohale jõuavad,“ vastati staabist.

„Kuulen. Saab täidetud,“ lõpetas Suup.

Kuid see oli ta viimane kõne. Järgmisel hetkel lõi vaenlase granaat läbi esiseina tuppa ning hävitas plahvatades kõik selle sisemuse. Tundmatusest purustatud telefonisti jäänused, vere pritsmetega kaetud kommutaatori osad ja pilbastunud puuris, telliskivi ja savi prügi, tuhk, sõed — kõik see lamus segipaisatuna suitsu ja tolmupilves. Ainsa pilgu kestes oli süündinud uus faas elu igaveses ringkäigus: põrmust oled võetud, põrmuks pead saama...

Läbi seinavauste sissetungiva tuule lõõtsudes elustusid laiali pillatud sõed. Siin-seal tekkisid vilkad lökked, ahmised ahnelt ümbrusest toitu, sirgusid kiirelt suuremaks ja ühinesid viimaks võimsaks, laiaks leegiks.

Kui abi päralt jõudis, lõõmas endise sidepunkti asemel kõrge ohvrituli, mis isamaa vabaduse eest langenud sõduri hinge ülesse kandis muistsete kangelaste kotta.

Ta maine põrm aga jäi ka surmas püsima kohale, kus oli kohusetruult paika pidanud viimse hinge-tõmbeni. A. R.

Kuidas suhtuda nimede eestistamisele.

Major J. O r g.

Rahvuse mõiste üheks oluliseks osaks tuleb kahtlemata lugeda üksikisiku tahet olla oma rahvuse liige. Tahe kuuluda teatud rahvusse nimelt on rahvusliku isolemise üks aktiivseid tegureid.

Selle tahte aluseks on:

- rahvuslik uhkus, ja
- usk oma rahvuse tulevikku ning missiooni.

Samuti põhjaneb see tahe ka veel selle asjaolu (kas vaistlikule või teadlikule) äratundmisele, et üksikisiku hingelaadi kujundavaks teguriks paratamatalt on kogu rahvuse mineviku elamused ürgajast kuni käesoleva hetkeni. Rahvuse ärasalgamine üksikisiku poolt vältimatalt tingib selle isiku teatavat hinge-viri-

!!!

Vabadussõja Mälestamise Komitee

maksab

2.000.000 senti

iga loteriipileti eest, kui

2. mail s. a. lõpploosimist ei peeta.

lust, — hingehäireid, millest olulisemaks tuleb lugeda enese alavääristamise kompleksi.

Rahvusliku enesemääramise tahe üksikisiku juures väljendub eestkätt enese teatud rahvusse kuuluvuse rõhutamisega. Olulisemaks vahendiks seejuures kahtlemata on rahvuslikult kõlava nime omamine.

Rahvusliku ärkamisajaga käsikäes meil kogu aeg toimub ja toimub praegugi suure osa meie intelligentsi saksastamine ja venestamine. Seetõttu rahvuslik enesemääramine üksikisikute juures meil senini oli puudulik. Vahetõmbamine nende rahvaliikmete vahel, kes isiklikult tahavad otsustavalt kuuluda eesti rahvusse ja nende vahel, kes ei loe seda oluliseks, — rahvusliku enesekaitse mõttes on hädavajalik ja paratamatu.

Nime eestistamine loomulikult ei tee kedagi rohkem eestlaseks, kui ta sisuliselt juba on, küll aga näitab selgesti, kuivõrt ühel või teisel rahvaliikmel jätkub tahet oma rahvuse selgeks määramiseks. Nime eestistamine seega toimib rahvusliku selektsiooni mõttes.

Et meil käimasolev nimede eestistamise aktsioon seda rahvusliku selektsiooni ülesannet täidaks võimalikult edukalt, selleks on tarvis peamiselt kaht eeldust:

1. nimede eestistamise toiming olgu lihtne ja vähekulukas, ja
2. selle juures välditagu igasuguse surve avaldamist neile, kes oma nime eestistada ei taha. Mõlemad need eeldused rõõmustaval kombel meie praegusel nimede eestistamise aktsioonil on olemas.

Mis meil aga kahjuks senini puudus, see on sihitav selgitustöö. Seda viimast pahatihti püütakse tembeldata surveavalduseks. Ka selles mõttes on olukord nüüd muutunud paremusele.

SEIBERLING autokummid

A. Selling & K O,
Vene tänav nr. 13,
telefon 470-22.

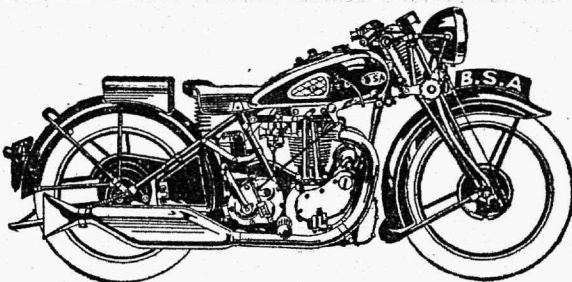
Kirjutusmasinad

ROYAL

Vd LOUN & SCHITIKOV

TALLINN, NIGULISTE 18
Telefon 434-37.

B.S.A. 3.48 h.p. O.H.V.

Kiiresti

pääsete soovitud kohta maailmakuulsal

Inglise B. S. A. mootorrattal

B. S. A. on inglise suurim mootorrattaste tehas ja valmistab neid 150—1000 ccm. tsilindri mahuga. Inglismaa politsei, postiametkond ja kaitseväge tarvitavad B. S. A. mootorrattaid. See on küllaldaseks tõenduseks B. S. A. kõrge väärtusest.

Võistlemata hinnad — Soodsad järeelmaksu tingimused

LIER & ROSSBAUM

Tallinn, Viru 7.

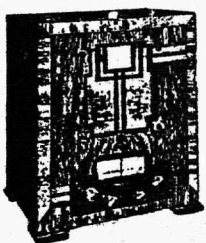

Muusikariistu:

puhkpille, keelpille, tiibklavereid, pianinosid, harmooniume, grammofone, gramm.-heliplaate, pillikeeli jne.

Raadioaparaate:

Eesti, Inglise, Saksa, Ameerika, Austria, Hollandi, Läti jne. parimatest vabrikutest; raadio osi ja tarbeid kõrgemas kvaliteedis soovitab spetsiaalari

O.-ü. „Esto-Muusika“ Tallinnas.

Osakonnad Viljandis ja Pärnus.

Eesti Punase Risti Polikliinik

Niguliste 12. Vastuvõtt kella 10-14 ja 17-19.30.

kõigil erialadel.

Tasu esimese visiidi eest 60 senti,
korduvate visiitide eest 30 senti.

Eesti Punase Risti masserimise asutis

Niguliste 12.

Avatud kella 8-19.

Käsi ja elektri massaaž; diathermia,
neljaraku vann, tervismuda, kombi-
neeritud elektri raviga; tervisvõim-
lemine.

kõrgustikpäike

ODAVAMAID OSTUKOHTI TALLINNAS

**Karusnahku,
kübaraid,
müise,**

pesu- ja pudukaupu

4 E. DELSKY 4
Maakri tänav

Õpetus P. F. METUSALA
akadeem. juureloik.

KURSUSTEL

kevadise grupiga algas 2. aprillil s. a.
Õpetus kursustel on teoreetiline ja prak-
tiline riietustehnika täies ulatuses. Kur-
sused on päevased, õhtused ja kiires kor-
ras erikursused, kordajatele tunni viisi,
alammäär 20 tundi. Õppeaja kestvus
oleneb õpilase võimetest ja arusaamisest.
Igale kursuse kuulajale antakse võimalus
kursus lõpetada täieliste teadmistega ju-
relõikuse ja riiete töötamise alal. Kur-
sustel on oma esmajärgu õpperaamatud,
ainukesed eesti keeles. Kursustele vas-
tuvõtt kestab edasi igal äripäeval kella
10-2 p. ja 4-8 õhtul Tallinn, Niguliste
tänav 16. Telefon 438-50.

Märge: Suvekuudel, 1. juulist kuni 1. sept.,
õpetust kursustel ei ole. JUHATUS.

Tallinna

Juudi Ühispank

Vene tänav 6.

Telef.: 448-25, 26, 27, 12.

Võtab raha hoiule ja annab
laene. — Toimetab kõiki
panga operatsioone sise- ja
välismaal. — Speditsoon,
transport ja kinnitamine.

Tallinna

Juudi Ühispank

Ameerika uudis!

Jalanõude tööstus

„Terastald“

Suur Tartu mnt. 60. Telefon 300-52.

Valmistab kõiki jalanõusid erilisest
kummitaolisest segust valmistatud
taldadega, mis on vastupidavamad
nahast. Sealsamas parandatakse
kõiki jalanõusid odavamate päeva-
:: hindadega. ::

Südalinnas vastuvõtmine: Nunne t. 11.

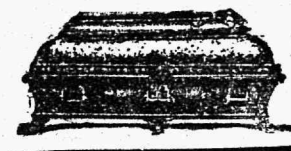
Parimad ja vastupidavamad

jalgratta

sise- ja välis-

kummid

kõikjal saadaval.

Matmistalitus

A. Meldorf

Telefon 463-33

pühapäeviti 460-92 Väike Tartu 1 — Tallinn

Kõiki hooaja kodu- ja välismaa

riidekaupu

suures valikus soovitab

INGLIS-MAGASIN

H. GUTKIN

TALLINN, VIRU 4

TELEFON 436-46

AKTSIA-SELTS

EESTI SIID

Moodsad riided, siidi, villa-
sed, puuvillased, lõimed.

Müük en gros.

Restid ja kupongid.

VABRIKU LAOD:

Tallinn, Viru t. 5. Tel. 447-87.

„ Viru t. 14. Tel. 443-97.

Laadaplats 70.

Tartu, Poe 2. Tel. 10-17.

Tartu, Aleksandri 6. Tel. 1-95.

Narva, Peetri pl. 1.

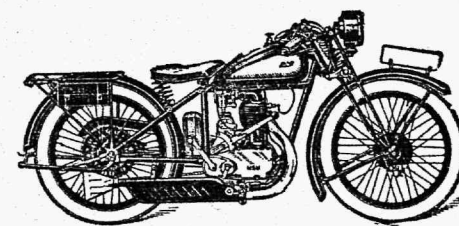
Viljandi, Tartu 1-a. Tel. 30.

Petseri, Turuplats 17. Tel. 1-19.

KÕRGE KVALITEET

ei tähenda alati kallist hinda!

ADLER autod on hinnas mõõdukad.

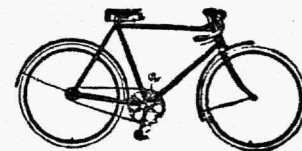
N.S.U.-D

mootorrattad on vastupidavad
ja ökonoomsed.

Husqvarna **H.S.U.**

JALGRATTAD

on üle Eesti tuntud.

A.-S. A. TORMOLEN & Ko.

Tallinn, Raekoja plats 17. Tel. 428-06.

Käsmu laevaomanikud

korrespondent — reeder
kapten O. TIEDEMANN

Kaubavedu oma auri-
kute, mootorlaevade ja
purjekatega. Eesti- Soome,
Taani jne. sadamate ning
Inglismaa ja kontinendi
sadamate vahel.

Uus 3
Tallinn

Telegr. „MERIMEES“

Tel. 450-82
450-56

Valmisriiete äri

„TUGEV“

Tallinnas, Harju tänav 39
Kõnetraat 469-84

Soovitab omast valikurohkest laost igaks-
hooajaks moodsalõikelisi **nalste- ja meeste-
rahva ülrõideid**, ajakohaste hindadega.

TELLIMISED

Järelmaks võimaldatud